

til Svend Grundtvig. — *J. S. Møller* har skrevet en smuk Nekrolog over *Karoline Graves* (Fra Holbæk Amt 1932, 181 ff.), medens jeg har meddelt korte Biografier af Lærer *Johan Nielsen, Randrup* (Thisted Arb. 1932) og af *Hans Pilegaard, Tornumskov* (Sprogforeningens Almanak for 1933 [1932]) samt givet Oplysninger om disse to Mænds Virksomhed som Indsamlere af Folke-minder.

Sønderjyske Stednavne. Siden sidst (se F. og N. IX, 282 ff.) er af Stednavneudvalgets store Værk: *Sønderjyske Stednavne* (Gads Forlag) udkommet 4. Levering (S. 481—640), hvori Stednavne og Marknavne fra Sognene *Abild, Ubjerg, Hostrup, Højst, Rabsted, Bylderup* og *Burkal* er samlede og tolkede. Det er et meget omfattende Arbejde, der er nedlagt i Fremskaffelsen af alle de mange Navne og deres Former fra hvert sønderjyds Sogn, ligesom Tolkningen af Navnene ofte er Opbud af megen filologisk Snille. Som tidligere omtalt yder Sønderjyske Stednavne Oplysninger om mange andre Emner end de rent sproglige. Eksempelvis kan nævnes, hvorledes Tolkningen af Stednavnene i *Burkal* Sogn giver interessante Vidnesbyrd om dette Sogns Bebyggelse. Der findes her ikke et eneste Navn, som antyder fast Bosættelse. *Burkal* har Navn efter Folk (Karle), der ikke havde fast Bolig, idet *Bur* nærmest betegner et midlertidigt Hus, et Skur el. lgn. *Burkarlene* har boet i Skure omkring på Marken og har ikke haft fast Bolig Året rundt. *Rens* har efter gamle Former at domme endt på et *-sæt*, velkendt fra det nordlige Skandinavien i Betydningen »Sommergræsning«, medens *Stade's* Navn vist har Betydningen *Stald* o. lgn. De øvrige Navne har også en Betydning, der viser hen til et gammelt »Sæterbrug«. Sognets Landsbynavne, efter hele deres Præg ældre end Folkevandringstiden (jfr. *Marius Kristensen* i Sdj. Mdskr. 1933, 145 ff.), er det ældste Sæt danske *Marknavne*, vi hidtil har truffet på.

Sønderjyske Stednavne viser os da klart, at en endelig Mening om de enkelte danske Egenes Bebyggelseshistorie ikke kan opnåes, inden alt Navnestoffet er fremlagt og forklaret.

August F. Schmidt.

Paul Hennings: Slægtsforskning. (I. H. Schultz Forlag, Kbh.).

Da Personalhistorikeren, Overretssagfører Paul Hennings døde i Juli 1927, efterlod han sig et Manuskript til en udførlig Vejledning i slægtshistorisk Forskning, og da hans efterladte Hustru, nu afdøde Fru Lina Hennings, af personlige Grunde ønskede at faa dette Arbejde udgivet, henvendte hun sig til Arki-

var Harald Hatt og Genealogen Albert Fabritius desangaaende, og disse paatog sig at fuldføre og udgive det foreliggende Værk i Erkendelsen af, at en vejledende slægtshistorisk Haandbog længe havde været savnet, men de forbeholdt sig samtidig Ret til at omarbejde Stoffet i den Udstrækning, de fandt nødvendigt for dens Formaal.

I et foreløbigt Udkast til Forordet udtaler Paul Hennings, at Spørgsmaalet, om en Slægtshistorie helst bør skrives af en Fagmand eller af et Medlem af den paagældende Slægt selv, der kan erstatte sin Mangel paa Erfaring med det, som end ikke den dygtigste Genealog kan skaffe sig, nemlig en af Slægtsfølelsen udsprunget Kærlighed til Emnet, ofte har været diskuteret, og Hennings saa saaledes paa Spørgsmaalet, at Slægtshistorien helst burde skrives af et af Slægtens Medlemmer.

Ud fra dette Synspunkt og i Erkendelsen af, at vi savnede et Hjælpemiddel, som kunde tjene til Vejledning for Ikke-Fagmanden paa det genealogiske og personhistoriske Omraade, tog Hennings da fat paa at tilvejebringe et saadant og blev særlig opmuntret hertil af Professor, Dr. phil. Poul Heegaard i Oslo; men han døde som sagt inden Arbejdet var færdigt, og Arkivar Hatt og Albert Fabritius har nu fuldført det, idet de samtidig paa fortræffelig Maade har suppleret det: Arkivar Hatt med et Afsnit om »Arkiverne og deres slægtshistoriske Indhold« og Genealogen Albert Fabritius med et Afsnit om »Indsamlingen af det slægtshistoriske Materiale« — en Vejledning i det slægtshistoriske Arbejdes Praktik; til begge disse Afsnit forelaa dog Udkast fra Paul Hennings Haand.

Hennings indleder sit Arbejde med en Omtale af Slægtsforskningens Historie og udtaler, at Slægtsfølelsen avler Kærlighed til Fødested og Fødeland og at dens sociale, intellektuelle og etiske Betydning overhovedet ikke kan overvurderes. Overalt i Verden finder man da ogsaa en tidlig udviklet genealogisk Interesse, ikke alene hos Orientens og Europas gamle Kulturfolk, men ogsaa f. Eks. hos Kafferne, hvis Stamtavler har vakt en ikke ringe Opmærksomhed i vor Tid.

Man har betegnet Genealogien som Historiens Moder, og allerede ca. 520 f. Kr. skrev Hekataios fra Milet Genealogier, som Herodot benyttede, og ogsaa Romerne havde en genealogisk Litteratur. Fra Mosebøgerne kender vi jo jødiske Slægtsregistre, og som bekendt advarer Paulus Titus mod daarlige Spørgsmaal og Slægtberegninger, saa de har vel ogsaa været i Kurs paa hans Tid. Gennem Middelalderen og til op i det 18. Aarhundrede var der stor Interesse for Slægtshistorie — man erindre f. Eks. de

talrige adelige Slægtbøger fra det 16. og 17. Aarh. og fra ældre Tid de islandske Ættetavler — og ved germanske Universiteter blev i det 18. Aarh. Slægtsforskning et Lærefag, men efter den franske Revolution fulgte en Nedgangstid, og man vilde ikke ret anerkende denne Forsknings Værdi indenfor den samlede historiske Forskning; »en vis Retning indenfor de moderne Historieforskeres Kreds anser det for Udslag af en forældet og uvidenskabelig Tankegang at mene, at det er Personer og Slægter, der har skabt Historien; de lader sociale og kulturelle Faktorer være de enebestemmende for al Historie og levner ikke de udøvende Personer paa den politiske Arena anden Ære end den at have været brugelige Statister«, siger Paul Hennings.

Men i den senere Tid er Slægtsforskningen dog ved at vinde Anerkendelse igen, takket være Dyrkerne af Samfunds- og Naturvidenskaberne, ikke mindst Biologerne, og i det 19. Aarh. og lige til vor Tid har Slægtsforskningen i alle Kulturlande praktisk og teoretisk beskrevet en stærk Kurve opad, og selv om Flertallet af vore hjemlige Slægtsforskere endnu ser denne Forsknings Problem fra den overleverede, historiske Side, er Interessen for det anthropologiske Moment, den ogsaa indeholder, dog stedse i Stigning og vil sikkert i højere Grad end hidtil gøre sig gældende i kommende slægtshistoriske Arbejder. Efter denne Indledning, i hvilken Forfatteren nævner en Række af Fortidens og Nutidens mest fremtrædende Slægtsforskere i Ind- og Udland, gaar han over til at omtale Slægtsvidenskabens Begreb, Grundformer, Kilder og Opgaver.

Han kommer her ind paa det prekære Spørgsmaal, om Genealogen skal følge den fra Romerretten stammende Grundsatning, at Ægtemanden antages altid at være Fader til de i hans Ægteskab fødte Born, indtil det bevises, at han ikke *kan* have været det, og Hennings mener, den bør godkendes, med mindre der er rejst Tvivl, der støttes af positive Kendsgerninger. Men foreligger saadanne, bør Genealogen ikke følge den f. Eks. i arveretlig Henseende gældende Vedtægt, og han anfører som Eksempel en Skilsmisse- og Arvesag fra Aarene 1898 og 1917, hvor Genealogen bør følge en anden Vej end Domstolene.

En Slægtshistorie, der vil gøre Krav paa indre Sandhed, kan ikke opføre Christian VII som Fader til Caroline Mathildes Datter Louise Augusta (Struensees Datter), vel heller ikke Christian IV som Fader til »den kasserede Prinsesse« (Rhingrevens Datter). Det lader sig ikke nægte, at skal Arvelighedsforskningen have, hvad den tilkommer, bliver Paternitetsforholdet en Faktor, der nok i højere Grad end hidtil maa paaagtes af Slægtsforsk-

ningen. Var Johannes Ewalds Fader den pedantiske, lærde Præst, eller var J. E. Søn af Borgmester Valeur? Var Bertel Thorvaldsen Søn af den islandske Billedskærer eller af Underfoged Grønlund? Der har jo for faa Aar siden været Strid mellem Personalhistorikerne om disse og flere »genealogiske Sensationer«.

For Studiet af Arvelighed, Fysiologi, Biologi, Folkeforædling (Eugenik) og Medicin vil Slægtsvidenskaben kunne være et fortrinligt Hjælpemiddel, naar Slægtsforskeren søger at skaffe sig saa udførlige Oplysninger som muligt om de enkelte Personer indenfor Slægten og naturligvis saavel angaaende deres fysiske som deres psykiske Egenskaber.

Hennings opstiller 15 Punkter, som i saa Henseende skal søges belyst, og han anfører som Bevis paa, at arvelige Træk kan holde sig gennem talrige Generationer, at visse Ansigtstræk gennem flere Hundrede Aar er gaaet i Arv i den Habsburgske Fyrsteslægt. Anm. skal hertil føje, at indenfor hans Slægt er en deformeret Negl paa Lilletaaen gaaet i Arv i mindst 5 Generationer, og om lignende Forhold (f. Eks. Natteblindhed) kunde der sikkert i mange Tilfælde skaffes Oplysninger, naar Slægtsforskeren faar sin Opmærksomhed henvendt paa Emnet.

Dernæst omtaler Hennings »Efterslægtstavler« og »Anetavler«, deres Konstruktion og de forskellige Systemer, der anvendes til Opstillingen, alt paa en for en begyndende Slægtsforsker let anskuelig Maade.

Ganske interessant og overraskende er de Oplysninger, der gives om det saakaldte Anetab (Aneimpleks), der forekommer ved, at Aner som Følge af Ægteskab mellem beslægtede, forekommer flere Gange paa samme Anetavle. Teoretisk skulde saaledes den i Sarajevo 1914 myrdede Tronfølger Franz Ferdinand i 15. Anerække have 16.384 Aner, men han havde kun 1514, Resten var »tabt«.

Efter disse Afsnit, der overvejende tager Sigte paa Slægtsforskning i Almindelighed, og de Principper, den bør følge, gør Forfatteren Rede for den i det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket værende trykte personhistoriske Literatur og de større utrykte Samlinger med Personalialia, og bl. a. gør han opmærksom paa, at der i det kgl. Bibliotek og Rigsarkivet findes »Person-Registre over Hustruer og Forældre« til Wibergs stærkt benyttede »Præstehistorie«, hvilket næppe er almindeligt kendt. Man kunde have ønsket, at Forfatteren kunde have medtaget det betydelige personalhistoriske Materiale, der ligger gemt i adskillige af de gamle Kathedralskole-Biblioteker, saaledes i Aalborg, Horsens og Ribe, men det har vel nok været for vanskeligt at faa fyldestgørende Oplysninger i saa Henseende.

For Slægtsforskeren, baade Begynderen og den viderekomne, vil den her foreliggende Vejlednings Oplysninger om Bibliotekernes slægtshistoriske Indhold være af stor Værdi, og det gælder i endnu højere Grad om Arkivar Harald Hatts udførlige »Fører« gennem Rigsarkivets, Hærens Arkivs, Landsarkivernes, Københavns Universitets Arkivs og Københavns Raadstue-Arkivs Fonds af Arkivalier, der kan udnyttes af Genealogen og Personhistorikeren. Der kan være særlig Anledning til her i »Fortid og Nutid« at henlede Læsernes Opmærksomhed paa dette Afsnit i Bogen, fordi det kan være til uvurderlig Nytte for vore mange Lokalhistorikere, selv om de ikke giver sig af med Slægtshistorie; Hjemstavnsforskere, der kun sjældent har Lejlighed til at besøge Arkiverne, vil gennem Arkivar Hatts her givne Oplysninger om en Mængde Arkivaliers Art kunne hente sig mangt et Vink om, ad hvilken Vej deres Søgen skal gaa for at give et godt Resultat.

Endelig slutter Genealogen Albert Fabritius Bogen med et Afsnit, i hvilket han giver en Række Anvisninger paa, hvorledes Indsamling af slægtshistorisk Materiale mest praktisk foretages, og Fabritius er velforfaren paa dette Omraade, saa man gør klogt i at lade sig lede af ham. Han omtaler endvidere de gamle Kirkebøgers Upaalidelighed og Sjusketthed for ikke at tale om, at ugidelige Præster kunde finde paa helt at undlade at føre Kirkebøgerne i et kortere eller længere Tidsrum. Nogle Præster var meget knappe med deres Tilførsler og nøjedes med at skrive »I Dag begravede jeg min gamle Collega« eller »Begravet en gammel Rytterkone«, andre skrev hele Biografier i Kirkebøgenes Rubrik for »Begravede«. Der omtales ogsaa en Del Eksempler paa ældre Tidens usikre Navnebrug, der ofte vanskeliggør Identificeringen af en i Kirkebogen nævnt Person. Anm. finder i saa Hensende Anledning til at paapege, at i hvert Fald i Jylland brugtes Navnene Jens og Niels i Flæng om samme Person, idet Niels dog nok nærmest var en »eufemistisk« Omskrivning af Jens.

Til Slut indeholder Bogen nogle Afsnit af samme Forfatter om Slægtsforskningen i vore Nabolande, om Vaaben, Bomærker og Segl og om Navn og Navnelovgivning.

Om sidstnævnte Æmne skal bemærkes, at indtil Forordningen af 30. Maj 1828 døbttes Børn kun med Fornavn, men herefter skulde de ogsaa døbes med Familie- eller Stamnavn. Hensigten var selvfølgelig at ophøje de almindelige Kendingsnavne (Sort, Rod, Urt o. s. v.) til officielt Slægtsnavn for at undgaa de mange —sen Navne, der voldte al Administration saa stort Bryderi ved deres Ensartethed; men Forordningen var daarligt redigeret og

blev daarligt fortolket, saa Reformen, der forøvrigt allerede 1771 var søgt indført af Struensee for Sønderjyllands Vedkommende, strandede paa Bondestandens sejge Vedhængen ved den nedarvede Skik, at Peder Jensens Sønner skulde hedde Pedersen, og først 1856 skete der Forandring heri, men med det Resultat, at vi fik utalte Masser af —sen Navne som »faste Slægtsnavne«. Saaledes var Forholdet til 1904, da Navneloven gav Adgang til for 4 Kr. at antage et nyt Slægtsnavn, og herefter er det i stigende Grad gaaet fremad med nydannede Slægtsnavne; men der er hverken fra Navnetagernes eller Øvrighedens Side vist tilbørlig Kritik med Hensyn til disse nye Navne, og Navnebevillingsmyndigheden er derfor 1916 blevet henlagt fra Politimestrene til Justitsministeriet. Pudsigt er det at se Folks Tilbøjelighed til at antage gamle adelige Navne som Møsting og Lille eller »pseudoadelige« Navne som Lehnskjold og Rosenskjold, Gyldenhoff o. s. v. Naa, om Smagen kan der jo ikke diskuteres, og Navnene kan just ikke siges at være »upassende« eller »imod dansk Sprogtone«, hvilket Loven kræver for en Nægtelse af Bevillingen.

Det er at ønske, at Paul Hennings: »Slægtsforskning«, der er en Bog paa 260 store Sider, maa naa ud til alle større Biblioteker i vort Land, og hertil kan Lederne af de historiske Amtssamfund, som denne Anmeldelse kommer for Øje, yde deres Medvirken; Bogens Benyttelse vil utvivlsomt sætte god Frugt i Amtsaarbøgenes Indhold.

C. Klitgaard.

DANSK KULTURHISTORISK MUSEUMS- FORENING.

Aarsmøde i København den 26.—27. Maj 1933.

Mødet afholdtes i Oldskriftselskabssalen paa Nationalmuseet og begyndte Fredag Aften d. 26. Kl. 7¹/₂. Som Deltagere var mødt Repræsentanter for Museerne i *Hillerød, Køge, Holbæk, Nykøbing Sj., Kalundborg, Odense, Middelfart, Svendborg, Hjørring, Try, Aalborg, Nykøbing M., Randers, Grenaa, Aarhus, Aarhus Gamle By, Horsens, Kolding, Ringkøbing, Herning og Varde* samt for *Nationalmuseets 2. Afd., Dansk Folkemuseum, Etnografisk Samling, Københavns Bymuseum, Post- og Telegrafmuseet, Tøjhusmuseet, Landbrugsmuseet i Lyngby og Søfartsmuseet paa Kronborg.*